Непосидющі, метушливі, скороминучі, як сам час,— такі здебільшого мешканці рудувато-цегляних кварталів нижнього Вест-Сайду. Це люди бездомні, але у них є сотні будинків. Вони перепурхують з однієї мебльованої кімнати до іншої, все у них тимчасове — тимчасове житло, тимчасові почування і думки. Вони співають "Мій рідний дім" у ритмі регтайму, свої лари й пенати тягають за собою в картонних коробках, їхні виногрона прикрашають гарний капелюшок, а звичайний каучуконос для них — їхнє фігове дерево.

Отож будинки в цьому районі, перебачивши тисячі пожильців, могли б, мабуть, розповісти тисячі історій, ясна річ, переважно невеселих. Та було б дивно, якби після всіх отих бездомних блукальців у будинках не завелося жодного привиду.

Одного вечора, коли вже споночіло, серед цих потрісканих і облуплених рудих осель ходив якийсь хлопець і дзвонив у кожні двері. Біля дванадцятих дверей він поставив свою убогу валізку на сходи і витер з лоба та капелюха пилюку. Дзвінок пролунав ледь чутно, десь далеко-далеко в глибині будинку.

На поріг цих уже дванадцятих дверей вийшла господиня. Вона нагадала хлопцеві огидного жирного черв'яка, що виїв усю середину горіха і тепер заманює в порожню шкаралупу їстівних пожильців.

Хлопець запитав, чи немає вільної кімнати.

— Заходьте,— сказала господиня. Голос у неї лунав так, ніби виходив з горла, підбитого хутром.— Є кімната на четвертому поверсі, вікнами у двір, уже тиждень стоїть порожня. Хочете подивитись?

Хлопець рушив услід за нею вгору по сходах. Від тьмяного світла, що йшло невідомо звідки, тіні в коридорах втрачали чіткі обриси. Обоє нечутно ступали по сходах, застелених таким витертим килимом, що від

нього, певно, відмовився б тепер навіть верстат, на якому його виткали. Той килим став ніби якимось дерном, виродився в цьому затхлому, похмурому проході в пишний лишайник чи лапатий мох, що пучками поприростав до східців і тепер липне до підошов, мов органічна речовина. На кожному завороті сходів у стіні зяяла порожня ніша. Колись там, видно, стояли квіти. Якщо так, то вони повсихали в цьому нечистому гнилому повітрі. А може, в цих нішах стояли статуї святих, але неважко були собі уявити, як одної темної ночі чорти й чортенята повитягали їх звідти і скинули в нечестиву глибінь якогось мебльованого пекла.

— Оце і є та кімната,— пролунало з хутряного горла.— Гарна кімната. Вона в мене рідко гуляє. Торік улітку тут жили такі славні люди — ніякого тобі клопоту, і платили наперед, у точно визначений день. А вода он там, в кінці коридора. Три місяці кімнату наймали Спраулз і Муні. Вони актори, грали скетчі. Міс Бретта Спраулз — ви, мабуть, чули про неї... Ні, ні, вона під цим прізвищем тільки виступала в театрі1. А шлюбне свідоцтво висіло он там, над комодом, у рамочці. Газ ось тут, і стінних шаф, як бачите, доволі. Така кімната хоч кому сподобається. Вона ніколи довго не гуляє.

— Скажіть, актори часто наймають у вас кімнати? — спитав хлопець.

— Всяк буває. Чимало моїх пожильців працюють у театрі. Аякже, сер, у нас район театральний. А актори ніколи довго не засиджуються на одному місці. Поселяються вони й у мене. Я ж кажу, всяк буває.

Хлопець сказав, що наймає кімнату й заплатить за тиждень наперед. Потім додав, що дуже стомився і вже нікуди не піде. Він відрахував і віддав гроші. Господиня завважила, що кімната прибрана, є навіть вода і рушник. Коли вона зібралась іти, хлопець запитав про те, про що питав уже тисячу разів:

— А таку молоду дівчину, міс Вешнер, міс Елоїзу Вешнер, ви не пригадуєте серед своїх пожильців? Вона, схоже, співає десь у театрі. Така вродлива дівчина, середня на зріст, стрункa, коси рудуваті, аж золотаві, а на лівій скроні темна родимка.

— Ні, такого прізвища не пригадую. Ці актори міняють свої імена так само часто, як і кімнати. Всяк буває. Але такої, як ви кажете, не пам'ятаю.

Ні. Щоразу ні, ні, ні. П'ять місяців невпинних пошуків, і все марно. Скільки згаєш часу, скільки обійдеш за день антрепренерів, агентів, студій і кордебалетів, а ввечері — театри, від першокласних, де самі зірки, до мюзик-холів, таких дешевих, що йому навіть страшно було знайти там те, чого найбільше сподівався. Він кохав її найдужче на світі і давно шукав. Він був певен, що, відколи вона зникла з дому, це велике, оточене водою місто десь її ховає, але місто — величезна пустеля сипучого піску, який весь час перемішується, провалюється, і ті піщинки, що сьогодні ще на виду, завтра безслідно зникнуть під наносом і мулом.

Мебльована кімната зустріла свого нового пожильця кволим спалахом удаваної гостинності, гарячковим, вимученим, байдужим привітанням, схожим на облудну усмішку вуличної дівки. Марево позірного комфорту стояло над старими пошарпаними меблями, обірваною парчевою оббивкою, канапи та двох стільців, вузьким, завширшки з фут, дешевим дзеркалом між вікнами, над позолоченими рамами з картинами, над металевим ліжком у кутку.

Хлопець нерухомо сидів на стільці, відкинувшись на спинку, а кімната, так ніби вона була одним із поверхів вавілонської вежі, плутано розповідала йому про своїх несхожих одне на одного пожильців.

Строкатий килимок, наче всіяний яскравими квітами прямокутний острівець у тропіках, омивало розбурхане море вичовганих постілок. На обклеєних сірими шпалерами стінах висіли картини, що переслідують з

квартири в квартиру всіх бездомних,— "Коханки гугенота", "Перша сварка", "Весільний сніданок", "Псіхея біля водограю". Цнотливо-сувора лінія обличкування каміна сором'язливо виглядала з-за розв'язної драпіровки, хвацько накинутої навскоси, ніби газовий шарф балерини в танку амазонок. А на самому каміні тулилися, мов на безлюдному острові, жалюгідні уламки катастрофи, покинуті шукачами щастя, коли вітрило вдачі понесло їх до нового порту,— дешевенькі вазочки, портрети актрис, пляшечка з-під ліків, розпарована колода карт.

Один по одному, немов знаки тайнопису, розкривалися ледь помітні сліди довгої вервечки пожильців, що побували в цій мебльованій кімнаті. Витерта латка на килимку перед комодом розповідала, що в тій вервечці траплялися гарні жінки. Невеличкі відбитки пальців на шпалері свідчили про маленьких бранців, що намагалися знайти дорогу до сонця й волі. Чимала зірчаста пляма на стіні, наче вирва від бомби, показувала місце, де розлетілася на друзки повна склянка чи пляшка. На дзеркалі хтось криво нашкрябав алмазом ім'я "Марі". Здавалося, всіх пожильців цієї кімнати доводив до нестями якийсь гнів — може, вони втрачали терпець через обурливу байдужість цієї кімнати і зривали на ній-таки свою злість. Меблі були порізані, пошарпані, з канапи загрозливо стриміли пружини, і вони скидалися на бридке чудовисько, що застигло в страшних корчах. Під час якогось великого гармидеру від каміна відколовся чималий шматок мармуру. Кожна мостина стогнала й рипіла по-своєму, так ніби скаржилася на свої, більш нікому не відомі страждання. Не вірилося, що всі ці рани і шкоду заподіяли кімнаті люди, які хоч і не довго, а все ж таки називали її своєю. А втім, може, їхню злість розпалив ошуканий, затамований, однак іще живий інстинкт рідного кутка, обурення і гнів на зрадливих домашніх богів. Бо свою власну домівку, бодай найубогішу, ми й прибиратимем, і прикрашатимем, і любитимем.

Новий молодий пожилець сидів на стільці й байдуже прислухався до цих думок, що непомітно сталися в його свідомості. А тим часом до кімнати вже поволі стікалися мебльовані звуки та запахи. З однієї кімнати долинав нестримний, уривчастий, сиплий сміх; з інших —

монолог сварливої жінки, стукіт гральних костей, колискова пісня, приглушений плач, а над головою захоплено бриніло банджо. Десь грюкали двері; раз у раз гуркотіли поїзди надземної залізниці, у дворі на паркані жалісно нявчав кіт. І хлопець вдихав подих цього будинку — навіть не запах, а вільготний присмак — холодні, терпкі, прокислі, наче з льоху, випари, змішані з смородом лінолеуму та пліснявого гнилого дерева.

І раптом, поки він отак сидів, кімнату наповнили густі солодкуваті пахощі резеди. Вони залетіли сюди, немов їх приніс рвучкий порив вітру, такі навальні, духмяні, виразні, що здавалися майже живими, якимись перелітними птахами. І хлопець вигукнув: "Що, кохана?" — так ніби його хтось покликав. Потім він скочив на ноги й озирнувся. Густий запах напливав на нього, огортав його. Хлопець простяг руки схопити його, всі почуття у нього враз змішалися й переплутались. Хіба може запах так владно кликати людину? Ні, то був, без сумніву, звук. Але тоді, виходить, звук торкнувся його, ніжно до нього пригорнувся?

— Вона тут була! — вигукнув хлопець і заметався по кімнаті, сподіваючись знайти хоч якісь, бодай найменші її сліди. Він знав, що впізнає кожну дрібничку, яка їй належала або до якої вона торкалась. А оцей п'янкий дух резеди, запах, який вона так любила, її запах — звідки він?

Кімната була прибрана абияк. На застеленому м'ятою серветкою комоді валялося з півдесятка шпильок для волосся — цих німих, майже непомітних супутників усіх жінок,— жіночого роду, невизначеного виду, хтозна-якого часу. Хлопець не затримався біля шпильок, розуміючи, що вони все одно вперто мовчатимуть. У шухляді комода він знайшов невеличку розірвану хустинку і притис її до обличчя. Хустинка гостро й зухвало тхнула геліотропом; хлопець кинув її на підлогу. В другій шухляді він натрапив на кілька різних ґудзиків, театральну програмку, ломбардну квитанцію, два шматочки солодкого зефіру та сонник. В останній шухляді лежав чорний атласний бант, і хлопцеві на мить перехопило дух. Але чорний атласний бант — це теж скромна,

позбавлена всяких ознак прикраса будь-якої жінки й нічого не розповість.

І тоді він пішов по кімнаті, як собака по сліду — оглядав стіни, ставав навкарачки й придивлявся до настовбурчених ріжків постілки, обшукав столи й камін, портьєри і завіски, перехняблену шафку в кутку. Він усе шукав якогось знаку, негоден повірити, що вона тут, поруч, недалеко, довкола, в ньому, над ним, горнеться до нього, благає, так болісно волає до його свідомості, що навіть його почування відгукнулися на той поклик. І він знов відповів їй уголос:

— Я тут, кохана! — І обернувся.

Але його широко розплющені очі побачили тільки порожнечу, бо він іще не вмів у запаху резеди розрізняти обриси, барви, кохання і простягнені руки. О господи! Звідки ж цей запах, і відколи це пахощі почали кликати людським голосом? І хлопець заходився шукати далі.

Він порпався в кутках, зазирав у щілини, знаходив корки та сигарети і байдуже, зневажливо відкидав їх геть. Та ось у складці постілки йому трапився недокурок сигари, і він, люто, грубо вилаявшись, розтоптав його підбором. Хлопець ніби просіював усю кімнату, з кутка в куток, крізь сито. І знаходив похмурі й ганебні рядки про десятки блукачів-пожильців. Але тієї, яку шукав, яка, можливо, жила тут, дух якої, здавалося, витав у цій кімнаті, не знаходив і сліду.

Тоді він згадав про господиню.

Із запрудженої привидами кімнати хлопець збіг сходами вниз до дверей, з-під яких вибивалася смужка світла. На його стук вийшла господиня.

— Скажіть,— благально промовив він, ледь стримуючи збудження,— хто жив у тій кімнаті до мене?

— Гаразд, сер, можу розповісти вам іще раз. Отже, так: жили там, як я й казала, Спраулз і Муні, Міс Бретта Спраулз — це так її звали в театрі, а насправді — місіс Муні. У мене живуть тільки порядні люди, це знають усі. І шлюбне свідоцтво висіло в рамочці, на цвяшку, над...

— А що вона за жінка була та міс Спраулз? Тобто яка вона була з себе?

— Ну, чорнява, сер, невисока, повненька, обличчя таке кумедне. Вона виїхала минулого вівторка.

— А до них?

— А до них жив один джентльмен, він мав справу з підводами та перевозками. Поїхав і не заплатив за цілий тиждень. До нього була місіс Краудер з двома дітьми, вона прожила у мене чотири місяці. А ще раніше був старий містер Дойл — за нього платили його сини. Він наймав кімнату аж півроку. От вам уже й цілий рік, сер, а хто жив ще раніше, я не пригадую.

Хлопець подякував і спроквола рушив назад до своєї кімнати. Тепер вона стояла мертва. Того, що змусило її ожити, більше не було. Пахощі резеди щезли. Натомість у кімнаті панував давній, затхлий дух вкритих пліснявою меблів, дух складського приміщення.

Спалах надії спопелив його сили. Хлопець сидів, утупившись очима в жовте, сичаве газове світло. Згодом підійшов до ліжка й почав дерти простирадла на стьожки. Далі дістав ножа й лезом щільно законопатив усі шпарини на вікнах і в дверях. Зробивши це, він погасив світло, потім відкрив газ і вдячно простягся на ліжку.

Цього вечора йти по пиво була черга місіс Мак-Куль. Вона взяла кухву, принесла пива і тепер сиділа з місіс Пардi в одному з тих підземель, де збираються власники квартир і де черв не вмирає[1].

— А я віддала сьогодні оту кімнату на четвертому поверсі,— похвалилася місіс Пардi, схиляючись над цілою шапкою піни.— Ту, що вікнами у двір. Якийсь молодий хлопець найняв. І вже ліг спати, години зо дві тому.

— Та що ви кажете, місіс Пардi?!—захоплено вигукнула місіс Мак-Куль.— Невже таки віддали? Просто дивно, як ви, люба, вмієте зробити, щоб у вас наймали такі кімнати. А ви ж йому сказали, що там?..— закінчила вона хрипким, таємничим шепотом.

— Мебльовані кімнати,— мовила місіс Пардi найхутрянішим своїм голосом,— на те і є, щоб їх наймали. Я нічого йому не сказала, місіс Мак-Куль.

— І правильно зробили, люба. Бо ми тільки з того й живемо, що здаємо в найми кімнати. А ви маєте голову на в'язах, люба! Стільки є таких людей, котрі нізащо не поселяться в кімнаті, як узнають, що там хтось наклав на себе руки, та ще в ліжку.

— Ох, правду кажете, місіс Мак-Куль, жити всім якось треба,— зітхнула місіс Пардi.— Атож, люба, треба. Що так, то так. Це ж сьогодні якраз тиждень, як я помагала вам прибирати покійну. Гарненька така. І чого ото було труїти себе газом? І з личка така мила...

— Та гарненька, далебі, це ви правду кажете,— погодилася, хоч і осудливо, місіс Пардi.— Тільки ота родимка на лівій скроні трохи той... Наливайте собі ще, місіс Мак-Куль!

[1] Натяк на слова з Євангелія: "Де черв їх не вмирає і огонь не гасне", тобто в "геєні огненній".